

Östra Göinge i världens mitt

Under de senaste åren har många av de flyktingar som kommit till Sverige kommunplacerats i mindre orter runt om i landet. En av Skånes minsta och befolkningsglesaste kommuner, Östra Göinge, har tagit emot fler flyktingar i relation till kommunens folkmängd än många andra orter, och har genom detta vänt sin negativa befolknings- och åldersutveckling. Samtidigt är ortens arbetsmarknad väldigt svag, likt stora delar av Europas mindre orter utanför storstadsregionerna. En betydande andel av den befolkning som är rotad och bofast i orten är fattig och geografiskt låst på grund av sitt begränsade sociala och ekonomiska kapital. Samtidigt ökar den organiserade rasismen i väljarandel både i kommunen och i riket i stort.

Min avhandling i sociologi från Örebro universitet är placerad i en annan mindre ort nämligen Degerfors, i de sociala strukturer och nätverk som utgör ortens liv. Jag undersökte hur den kollektiva identiteten och de lokala berättelserna om orten inkluderade, rangordnade eller exkluderade grupper av ortsbor, och hur berättelserna påverkade människors tillgång till de ekonomiskt relevanta nätverken. Diskursiv inklusion visade sig vara nära kopplat till materiell inklusion, men sambandet är komplext. Genom olika sätt att markera distans eller närhet visar människor var de placerar sig själva och andra, och vilka människor som värderas högt eller lågt i det lokala.

Med bas i samma teoretiska ramverk vill jag undersöka vad som händer i en ort som Östra Göinge, både vad gäller arbetsmarknad och social integration. Vilka berättelser om orten etableras? Vilka personer, egenskaper och värderingar kommer att bli inkluderade i de lokala "vi":et? Kommunens ledning i Östra Göinge är aktivt drivande för att ta emot nyanlända, på de regionala och nationella politiska arenorna. Det är samtidigt viktigt att få en bredare bild av hur olika delar av samhället agerar – nyinflyttade och väl rotade, civila samhället och arbetsmarknadsaktörer, människor med olika klassposition och så vidare. Genom att undersöka både berättelser om orten och sociala strukturer med relevans för det lokala ekonomiska livet kan vi få en djupare bild av hur integration fungerar.

Vad vill jag tillföra?

Att studera "integration" är viktigt ur många aspekter, och mycket forskning bedrivs och har bedrivits i Sverige och internationellt. Det jag vill tillföra är *dels* kunskap från det rurala/småortsforskningen eftersom jag uppfattar dessa perspektiv som underskattade på det svenska forskningsfältet och eftersom integration i en mer småskalig social miljö kan visa på vikten av det personliga snarare än det strukturella som blir viktigare i en storstadsmiljö.

Dels vill jag undersöka integrationen på arbetsmarknaden ur ett interaktionsperspektiv snarare än ett individ- eller organisationsperspektiv för att undersöka vilken roll icke-ekonomiska sociala band har. Jag uppfattar att mycket av den forskning som publiceras har en alltför homogen bild av de inblandade individerna, och inte tar fasta på resurser och kapaciteter som människor bär med sig, och inte heller på den specifika sociala och ekonomiska miljö som integrationen sker i. Här har småortsperspektivet en hel del att bidra med till arbetsmarknadsforskningen.¹

Integrationsforskningen är också intressant för småorts- och arbetsmarknadsforskningen på så sätt att många småorter kämpar med dålig eller sårbar ekonomi och sökandet efter nya strategier kräver forskningsstöd. Den befolkningsförändring som invandring medför kan ge stora möjligheter till den

---

¹ Observera att jag inte har gjort någon systematisk sammanställning av tidigare forskning inför denna konferenspresentation men gärna tar emot tips på publikationer jag inte får missa.

kommun som hanterar förändringen på ett bra sätt, eller medföra risker för kommuner som sköter det dåligt. Stora mänskliga värden står på spel och småorternas roll på arbetsmarknaden behöver uppvärderas.

Sociala nätverk = socialt kapital (Putnam) i relation till socialt kapital (Bourdieu)

- Vilka organisationer tar aktiva initiativ? Vilket socialt kapital, vilka värderingar och klassresurser har dessa personer?
- Vilka värderingar formulerar de kontakten kring, uttalat?
- Vilka individer upprättar de kontakt med? Vilka värderingar och vilka klassresurser?
- (Hur förändras de inblandade individernas sociala nätverk och värderingar av kontakten?)
- På

Ekonomiska band

- Anställning går genom sociala kontakter, endast en ledig plats av fyra annonseras ut. Hedberg/Forsberg/Najib – företags nya kundkontakter kan också gå via de anställda
- Företagande kräver socialt kunnande och kapital, likaså självförtroendet att övertyga banken

För att sociala band ska bli till ekonomiska band krävs en verklig värdering av den kompetens etc. som den nya befolkningen tillför. Om bilden är att det är större ”kostnad” än ”vinst” kommer de ekonomiska banden inte att etableras.

- Dels krävs ”objektiv kunskap” om den nya befolkningens kompetens – konkreta åtgärder såsom kartläggning, kontaktbesök, praktik
- Dels krävs värdering av det sociala och kulturella kapital som den nya befolkningen för med sig. I enlighet med Bourdieus och Skeggs’ framställning av hur kapital skapas så är det alltid den mer etablerade parten som måste erkänna en resurs som relevant på det aktuella fältet för att resursen ska få ett ”bytesvärde”. Hedbergs exempel visar t ex att lokalanställda som talar arabiska eller bosniska inte värderas av sina arbetsgivare som relevanta för att ta kundkontakter”
- Här kommer å ena sidan de personliga banden in -
- Å andra sidan bilden av och diskurserna kring den nya befolkningen som grupp och kategori
- Dessa påverkar varandra

Behov ur orternas och regionernas perspektiv:

- Befolkning i yrkesverksam ålder (ung) – demographic refill, Hedberg 2011
- Självförsörjande (regional utvecklingsplan)
- Företagare som kan bidra till ortens ekonomiska utveckling och anställa andra
- Kvarboende med aktivt föreningsliv och ekonomisk aktivitet (Sätre Åhlander & Bay Nielsen 2003)

Lokala genuskontrakt

- Forsberg 1995, 2007 etc. Hedfeldt, Trumberg, Forsberg 2011: Görande: förhandlingsbart. Filosofisk nivå, konkret/institutionell nivå och individuell nivå: parat.
  - o Förhandling kräver (två) aktiva parter/företrädare

- Den filosofiska nivån är i detta fall inbäddad i en starkt politiserad dimension som inte sällan slår över i en moraldiskussion; Hellström 2010 – där parterna inte nödvändigtvis är de direkt berörda
- Moraldimensionen innehåller också en varumärkesdimension: den ort som blir utpekad som ovillig till integrationsarbete riskerar att bli omtalad som rasistisk under lång tid, se t ex Sjöbo (Fryklund, Petersson 1989)
- I min avhandling framkom en önskan från ortsinvånarna att framställa sin ort som "normal" och "svensk", vilket inbegrep en önskan om att den etablerade rasifieringsordningen inte skulle förändras alltför mycket.
- På den konkreta nivån ingår både policy och praxis, Hedberg 2011
- På den individuella behöver vi inkludera kvaliteten i de sociala banden: tunna band och tjocka band, samt parternas respektive "förhandlingsstyrka"
- Jag använder begreppet rasifiering (Miles 1989) till skillnad från begrepp såsom ras, etnicitet, kultur etc. eftersom det är *relationellt* och *föränderligt*. Idén är att på motsvarande sätt som genus finns det olika typer av rasifiering som kan vara specifika för en lokal miljö, och olika kategorier av människor kan positioneras olika i relation till varandra på olika platser över tid. Ett exempel är hur människor från Finland har olika kollektiv position i Haparanda, Eskilstuna och Malmö som har att göra med lokal historia. Ortens "vithetshistoria" är en del av det lokala genuskontraktet – exemplet Sjöbo återigen, eller exemplet Alsike kloster som gömt flyktingar under 35 år.
- Det vore intressant att relatera dessa berättelser om antirasistisk praktik till det som Hübinette och Lundström 2011 skriver om den svenska antirasismen som nationalism – om det lokala rasifieringskontraktet förändras på ett sådant sätt att kompetens tas till vara och blir delar av en lokal ekonomi eller inte.

Empirin – hur blir sociala band till ekonomiska band?

- Om vi tänker oss att självförsörjning och att bli värderad på sina egna meriter är centrala delar av integration så är arbetsmarknaden och det sociala livet i en ort viktiga att undersöka.
- På tre nivåer
  - en diskursiv: hur pratar centrala aktörer inom kommunen, relevanta myndigheter och den lokala ekonomin om integration? Syfte, mål, resurstilldelning. Hur beskrivs och värderas de nya ortsinvånarna?
  - en konkret: Vilka insatser görs av aktörer inom arbetsmarknad/näringsliv, hur beskrivs och värderas de nya ortsinvånarna där? Vilka behov styr verksamheten

Teoretiskt ramverk

I min avhandling publicerad 2016, "*Vi kan ju sälja det övriga landet till hugade spekulanter*": om tillhörighet, gemenskaper och handlingsmöjligheter i en förändrad ekonomi, intresserade jag mig framför allt för hur den kollektiva identiteten i orten formulerades och avgränsades i relation till den arbetsmarknad som fanns i orten, och hur man relaterade till den regionala och nationella ekonomin och arbetsmarknaden. Utifrån detta fann jag att egenskaper såsom "driftighet" och god social förmåga värderades högt, egenskaper som dock i många fall dolde de materiella faktorer som gett förutsättningar för dem. Det var också tydligt att de av ortens nätverk som baserats i den tidigare industrin, järnverket och det nära anknutna fotbollslaget, hade lyckats omforma sig och skapa nya verksamhetsformer för medlemmarna när järnverket inte längre var pålitligt som arbetsgivare. De sociala band som etablerats där gav möjligheter till nya anställningar och företag, medan de i orten som inte tillhört de statusgivande nätverken hade mycket svårare att omvandla sitt arbetsliv när

gamla arbetsgivare inte längre var pålitliga. Den tidigare ekonomiska strukturen hade också prioriterat män i hög utsträckning, kvinnornas verksamheter värderades inte av de lokalt starka sociala/ekonomiska nätverken. Deras referenser var istället det nationella och regionala fältet, där de fann förebilder, inspiration och kundunderlag. De kollektiva identiteterna formar också den lokala politiken genom ekonomiska prioriteringar såsom materiellt stöd till verksamheter och diskursiva prioriteringar såsom vilka verksamheter som omnämns och framhålls i det kommunala arbetet och kontakter med andra kommuner, regioner och så vidare.

I avhandlingen fanns de utlandsfödda bara med som en kontrast, en abstrakt figur som utgjorde stoff till berättelser om platsen i relation till andra platser. Vithet och "svenskhet" var centrala bland de faktorer som skapade sammanhållning bland intervjupersonerna i kontrast till människor i och utanför orten. Det framstod som viktigt att framhålla den egna orten som "svensk" vilket likställdes med "lugn", "småskalig" och "industriellt kompetent", faktorer som antogs locka både turister och investerare. Man kan se det som en slags "local branding" i samtal om det egna och gemensamma livet på orten (Lundberg 2016). Avhandlingen baseras på en teoretisk grund influerad av bland andra Pierre Bourdieu (1993 [1972, 1979], 1985, 1990), Torsten Hägerstrand (1991), Bob Jessop (2002), Robert Miles (1993), Beverly Skeggs (2004) och Marianne Winther Jörgensen (1992).

De slutsatser jag vill ta med mig från avhandlingen är

- 1) möjligheten att omvandla sitt arbetsliv när den lokala arbetsmarknaden förändras varierar starkt mellan människor, och faktorer som rörligheten hos människors sociala och ekonomiska kapital kan hindra eller möjliggöra anpassningsbarhet.
- 2) rörlighet handlar inte bara om människors *rörlighet till arbete*, för många småföretagare särskilt kvinnor var *kundernas rörlighet till orten*, och *tankens rörlighet* kring möjliga samarbeten och platsens associationer lika viktigt.
- 3) i de berättelser som formar sociala mönster och kollektiva identiteter i en ort är invånarna aktivt deltagande men i olika utsträckning: lokal status spelar både materiell och diskursiv roll
- 4) de människor, egenskaper och verksamheter som framhålls i berättelserna hänger samman med vilka ekonomiska strukturer och värderingar som prioriteras på de fält där lokalorten behöver göra sig gällande ekonomiskt.

Ekonomisk och social förändring i en mindre ort

Många små orter landet runt kämpar med vikande arbetsmarknad. I östra göingebygden på gränsen mellan Skåne, Småland och Blekinge finns flera kommuner som räknas till landets mest sårbara, däribland Olofström, Älmhult och Bromölla (Tillväxtverket 2016). Östra Göinge räknas dock inte bland de i Tillväxtverkets och Svenskt Näringslivs mening "sårbara", framför allt eftersom det finns ett ganska stort antal små och medelstora företag till skillnad från grannorterna som är beroende av ett fåtal stora. Men arbetslösheten är hög, 13,6% 2016 (arbetsförmedlingen.se), och avstånden till starkare orter långa. Medianinkomsten i kommunen är lägre än för riket som helhet. Liksom många andra mindre orter långt från landets ekonomiska centra har genomsnittsåldern fram till nyligen varit hög.

Men under de senaste två åren har ortens befolkning ökat och föryngrats genom stor mottagning av asylsökande och flyktingar från främst Syrien, en befolkningsökning om ca 5 % enligt kommunens egna uppgifter. Arbetsmarknaden och den kommunala ekonomin var förstörd inte statisk innan denna förändring, men en så snabb förändring med ett stort tillskott av unga människor kan inte undgå att ge svallvågor.

Östra Göinge är en kommun med spänningar mellan de större orterna. Knislinge, Broby, Glimåkra och Sibbhult har haft sina respektive industrier och den gemensamma administrationen är visserligen placerad i Broby men det finns kontinuerliga diskussioner om representation och prioriteringar. Det största företaget är golvtillverkaren Tarkett och deras lager, men det finns sammanlagt 399 företag med anställda. Genom att räkna på antalet företag som krävs för att nå upp till 50 % av kommunens lönesumma inom privat näringsliv får vi en bild av diversiteten i arbetslivet: 20 företag krävs totalt sett, 8 om endast varuproduktion räknas.

Företagsamheten i mindre orter har studerats inom den så kallade Strukturuomvandlingsforskningen, inte minst med bas i Bergslagen (se till exempel Berger 2007, Ekman 1996, Forsberg 1989 och Isacson, Lundmark, Mörner & Orre 2009). Denna tradition framhåller hur orters historia och sociala struktur präglar hur sociala och ekonomiska band formas i tider av förändring, att strukturer är sega på många sätt. Karlsson och Lönnbring (2009) menar att gamla jordbruksorter har fördelar framför orter som dominerats av stora företag, eftersom jordbruket gett plats för nytänkande och kontinuerlig förändring, medan stora arbetsgivare skapat åtskillnad mellan företagare och anställda. De menar också att det lilla formatet på mindre orter och svårigheten att skaffa resurser gynnar kreativitet och samarbete. Gemensamma nätverk och homogen kultur formar en anda av ömsesidighet där rollerna som kund, uppdragstagare, anställda och konkurrent växlar och den gemensamma framgången gynnar orten och inte bara enskilda företagare.

Men denna bild av småorternas företagande säger inte så mycket om hur orter klarar en befolkningsförändring. Susanne Johansson (2000) undersökte bilden av invandrare i Gnosjö och fann att dessa värderades i ord och beskrevs som hårt arbetande "Asiatiska tigrar", men inte inkluderades i de sociala nätverken som fördelade uppdrag och formulerade ortens gemenskap. I min undersökning i Degerfors hade anställda med finsk eller ex-jugoslavisk bakgrund sedan decennier haft sina egna sociala nätverk och bara i undantagsfall inkluderats i ortens centrala gemenskaper kring till exempel fotbollsklubben.

Samtidigt kan en vissa förändringar skapa oväntade nya mönster. Folkomröstningen i Sjöbo visade att en stark politisk rörelse ibland kan skapa nya gemenskaper som bygger nya identiteter, rörelser och gemenskaper som under en tid förändrar det sociala landskapet (Fryklund 1989). I Östra Göinge har kommunledningen med moderaten Patric Åberg i spetsen varit väldigt aktiva i att försvara mottagandet av flyktingar, och för detta fått mycket lokal kritik. Mottagandet hade inte kunnat ske utan försvar både från kommunledningen och olika nätverk och föreningar, och just dessa nätverk hör till de jag vill ta kontakt med och undersöka närmare.

Flyktingmottagandet i Östra Göinge ger oss ett utmärkt tillfälle att undersöka social och ekonomisk förändring i mindre orter. Dessutom är ett annat forskningsprojekt om ett liknande problemområde inlett, nämligen Östra Göinges kommuninformatör Sandra Lennartsson som har blivit antagen som kommundoktorand inom NärKomm, för att undersöka integrationen i orten. Mer detaljer om det projektet har jag inte lyckats hitta i dagsläget men ser fram emot att koordinera. Idén med NärKomm och kommunal styrning av forskning är också intressant och värt en närmare titt.

Genomförande

Fokus för min undersökning ligger på hur sociala band skapas, vilka av banden blir till ekonomiska relationer och hur fördelar dessa resurser. Vilka människor, med vilka egenskaper och resurser, blir aktiva i kontaktskapande verksamheter, och på vilket sätt blir företag, institutioner och kommunala aktörer aktiva i att skapa ett diskursivt rum kring den förändring av orten som pågår? Eftersom förändring sker/kan ske på många plan – klassmässigt, intressebaserat, med avseende på genus och

etnicitet – är det viktigt att vara öppen med vilka nätverk och verksamheter jag vill placera i fokus. Varje lokal kontext är specifik och dess sociala liv kan inte beskrivas utan närkontakt.

Jag vill söka pengar för en etnografisk studie med fokus på formella/informella nätverk och verksamheter som (påverkar och) förändrar de ekonomiska relationerna i Östra Göinge. Hur fungerar studieverksamhet, föreningsliv, studieförbund, arbetsförmedling, strukturer för småföretagsstöd, företagsnätverk, byalag och så vidare? En stor del av flyktingarna får sina första kontakter med ortsborna genom språkutbildning och senare även kommunala insatser för att skapa och förmedla anställningstillfällen. Detta kontaktskapande "gränsland" är en plats att börja. Även nätverk och verksamheter för stöd till småföretagande är viktiga för den sociala och ekonomiska förändringen i orten. Uppfattningar om den bofasta och nyinflyttade befolkningen, och planer och visioner om framtiden, blir viktiga att fånga upp här.

Delstudie 1, Sociala nätverk = socialt kapital (Putnam) i relation till socialt kapital (Bourdieu)

- Vilka organisationer tar aktiva initiativ? Vilket socialt kapital, vilka värderingar och klassresurser har dessa personer?
- Vilka värderingar formulerar de kontakten kring, uttalat?
- Vilka individer upprättar de kontakt med? Vilka värderingar och vilka klassresurser?
- (Hur förändras de inblandade individernas sociala nätverk och värderingar av kontakten?)

Genom att identifiera de mest aktiva organisationerna och undersöka deras aktiviteter i allmänhet och integrationsrelaterade aktiviteter i synnerhet kommer jag att kunna identifiera ortens sociala nätverk. Intervjuer med aktiva om olika typer av värderingar och klassresurser såsom utbildning och ekonomi (det behöver preciseras närmare märker jag)

Delstudie 2, Ekonomiska nätverk bygger på sociala nätverk

- Vilka försörjningssituationer har de föreningsaktiva?
- Vilka integrationsinitiativ är kopplade till företagen i orten?
- Vilka frågor kring de nyinflyttades arbete/företagande ställs av offentliga institutioner?
- Hur uttrycker sig de nyinflyttade kring sina intressen av arbete/företagande?

Tidplan

Under hösten/vintern kommer jag att utveckla projektet i riktning mot en ansökan om forskningsmedel. För att göra detta vill jag ta vissa inledande kontakter i orten och få en första uppfattning om hur lätt eller svårt det är att närma sig fältet. Om ansökan går igenom hoppas jag kunna inleda undersökningen sommaren 2018.

Litteratur

Axelsson, S. & Andreas Bornefalk 2011, *Genuint sårbara kommuner Företagandet, arbetsmarknaden och beroendet av enskilda större företag*, Tillväxtverket, Svenskt Näringsliv, Stockholm.

Ekman, A. 1996, *Bortom bruksandan : föreställningar om kultur, historia och utveckling i Bergslagen*, Institutet för regionalforskning (SIR) ; Fritze, Östersund, Stockholm.

Fryklund, B. 1989, "Vi mot dom": det dubbla främlingskapet i Sjöbo, Lund Univ. Press, Lund.

Forsberg, G. 1989, *Industriomvandling och könsstruktur : fallstudier på fyra lokala arbetsmarknader*, Uppsala universitet, Kulturgeografiska institutionen.

- Isacson, M., Lundmark, M., Mörner, C. & Orre, I.(.). (eds) 2009, *Fram träder Bergslagen: Nytt ljus över gammal region, Eskilstuna/Västerås : Mälardalens högskola, Västerås.*
- Johansson, S. 2000, *Genusstrukturer och lokala välfärdsmodeller : fyra kommuner möter omvandlingen av den offentliga sektorn, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.*
- Karlsson, Sven-Erik & Lönnbring G.L. 2011, "Platsers sociala kapital och viljan att driva företag" in *Socialt kapital: i ett välfärdsperspektiv*, ed. R.R. Bengt Starrin, Liber AB, Malmö, pp. 239.
- Lundberg, S. 2016, "Vi kan ju sälja det övriga landet till hugade spekulanter": om tillhörighet, gemenskaper och handlingsmöjligheter i en förändrad ekonomi, Örebro University, Örebro.